

В. В. Хоша,

кандидат юридичних наук,
завідувач відділу Харківського НДІСЕ

м. Харків, Україна,

ORCID <https://orcid.org/0000-0003-0467-9826>

e-mail: khosha@hniise.gov.ua

ВИЗНАЧЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРОЦЕДУР АКРЕДИТАЦІЇ СУДОВО-ЕКСПЕРТНИХ УСТАНОВ УКРАЇНИ

Статтю присвячено визначенню адміністративних процедур акредитації судово-експертних установ України. Акцентовано увагу на розумінні суті адміністративних процедур та їх місця в процесі акредитації органів з оцінки відповідності. Проаналізовано наукові підходи до розгляду питання класифікації категорії «адміністративна процедура».

За результатами проведеного дослідження можна констатувати, що адміністративні процедури акредитації судово-експертних установ України характеризують порядок здійснення уповноваженим на те суб'єктом (національним органом України з акредитації) юридично значущих дій, сукупність яких складає юридичний процес акредитації; процедурні вимоги, які пред'являються до вказаних суб'єктів.

Ключові слова: акредитація, оцінка відповідності, судово-експертні установи, адміністративні процедури.

Постановка наукової проблеми. Із проголошенням незалежності України розпочато новий етап державотворення, що супроводжується докорінними змінами у всіх сферах суспільного життя. Людина, її життя та здоров'я, честь і гідність, недоторканність та безпека визначені найвищою соціальною цінністю. Тому головним обов'язком держави проголошено утвердження й забезпечення прав і свобод людини, для чого створено та функціонує цілий механізм, кожен з елементів якого виконує окремі завдання для досягнення єдиної мети. Судово-експертні установи (далі — СЕУ) є частиною відповідної системи та сприяють установленню об'єктивної істини в справах про порушення норм права, забезпеченню прав і свобод учасників процесу через об'єктивне й справедливе судочинство чи об'єктивне підґрунтя для оцінювання результатів органів досудового розслідування. Крім виконання зазначених завдань, СЕУ в Україні мають низку необхідних для здійснення діяльності з оцінки відповідності (далі — ОВ) умов, а тому при реалізації деяких перетворень системи управління (далі — СУ), технічних та інших удосконалень на відповідність вимогам національних стандартів, гармонізованих із відповідними міжнародними і європейськими стандартами в галузі ОВ, ці установи повинні бути акредитовані за міжнародним стандартом ISO/IEC 17025 (а також ISO/IEC 17020) та здійснювати діяльність з ОВ у визначених галузях.

Для цього СЕУ повинні пройти акредитацію за міжнародним стандартом ISO/IEC 17025 (а також ISO/IEC 17020) та в подальшому суворо їх дотримуватися, що дозволить забезпечити здійснення єдиної технічної політики у сфері ОБ; довіру споживачів до діяльності з ОБ; створення умов для взаємного визнання результатів діяльності акредитованих органів на міжнародному рівні; підвищення динаміки розвитку їх методичного забезпечення завдяки диференціації наукових досліджень, організацію широкого інформаційного обміну (у тому числі інформаційно-довідковими масивами зразків) на єдиній методичній основі тощо¹.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Природа та особливості адміністративних процедур розглядалися у наукових працях вітчизняних та зарубіжних учених-правознавців: В. Б. Авер'янова, Д. М. Бахраха, О. М. Бандурки, Н. В. Галіциної, Є. Ф. Демського, О. В. Кузьменко, О. С. Лагоди, О. І. Миколенка, Е. В. Талапіної, В. П. Тимошука, В. К. Шкарупи та ін.² Але досі залишається невизначеними адміністративні процедури процесу акредитації органів з оцінки відповідності (далі — ООВ).

Метою статті є здійснення аналізу нормативно-правових та нормативно-технічних актів, які регулюють як процес акредитації ООВ, так і діяльність СЕУ України з метою визначення відповідних адміністративних процедур у цій галузі.

¹ Хоша В. В. Адміністративно-правове забезпечення акредитації судово-експертних установ України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2017. С. 1.

² Адміністративне право України. Академічний курс : підручник. У 2 т. / ред. Колегія: В. Б. Авер'янов (голова). Київ. Юрид. Думка. 2004. Т. 1. Загальна частина. 2004. 584 с.; Административное право : учебник [для вузов] / Д. Н. Бахрах, Б. В. Россинский, Ю. Н. Стариков. 3-е изд., пересмотр. и доп. Москва. Норма. 2007. 816 с.; Бандурка О. М., Тищенко М. М. Адміністративний процес : підручник для вищих навчальних закладів. Київ : Літера ЛТД, 2002. 288 с.; Галіцина Н. В. Адміністративна процедура як інститут адміністративного процесу. *Форум права*. 2010. № 4. С. 163–177; Демський Е. Ф. Адміністративне процесуальне право України: навчальний посібник для вузів. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 495 с.; Кузьменко О. В. Теоретичні засади адміністративного процесу : монографія. Київ : Атіка, 2005. 352 с.; Лагода О. С. Адміністративна процедура: теорія та практика застосування : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Ірпінь, 2007. 21 с.; Миколенко О. І. Місце адміністративного процедурного права в системі юридичних знань та системі права України : дис. ... канд. юрид. наук. Запоріжжя, 2011. 40 с.; Адміністративна процедура та адміністративні послуги. Зарубіжний досвід і пропозиції для України / автор-упорядник В. П. Тимошук. Київ : Факт, 2003. 496 с.; Шкарупа В. К., Лагода О. С. Адміністративна процедура, її значення та місце в адміністративно-процесуальній діяльності. *Право України*. № 4. 2006. С. 12–14; Талатина Э. В., Тихомиров Ю. А. Административные процедуры и право. *Журнал российского права*. 2002. № 4. С. 3–13.

Викладення основного матеріалу дослідження. Розглядаючи адміністративні процедури акредитації СЕУ України, насамперед слід визначитися з поняттям «адміністративна процедура». У словнику поняття «процедура» визначається як «офіційно встановлений чи узвичаєний порядок здійснення, виконання або оформлення чогонебудь»¹. Стосовно юриспруденції, то, на думку О. В. Кузьменко, процедура визначає порядок здійснення суб'єктами правовідносин юридично значущих дій, сукупність яких складає юридичний процес². Отже, процедуру можна вважати початковою формою врегульованості в діяльності певних органів, яка за умови виникнення необхідності переростає у форму, що називається процесом³.

А. В. Філатова зазначає, що процедура є правовою моделлю певних видів діяльності, тому «адміністративну процедуру» розуміють як нормативно-правове закріплення тих видів діяльності, які реалізуються в межах адміністративних правовідносин і виражаються у встановленій законом правовій формі⁴. В. В. Галуцько зі співавторами визначає адміністративні процедури як установлені законодавством порядок розгляду й розв'язання органами публічної адміністрації індивідуальних адміністративних справ із метою забезпечення прав і свобод, законних інтересів фізичних та юридичних осіб, нормального функціонування громадського суспільства й держави⁵. На думку В. В. Ратнікова, адміністративна процедура є процесуальною формою юридичної діяльності уповноважених суб'єктів щодо досягнення нормативно передбаченого результату⁶. Під процесуальною формою П. Є. Недбайло та В. М. Горшенев розглядають сукупність однорідних процедурних вимог, які пред'являються до дій учасників процесу та спрямовані на досягнення визначеного матеріально-правового результату. Іншими словами, під процесуальною формою слід розуміти особливу юридичну конструкцію, спрямовану на втілення принципу найдоцільнішої

¹ Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ, Ірпінь : Перун, 2005. С. 1179.

² Кузьменко О. В. Адміністративний процес у парадигмі права : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2006. С. 32.

³ Тарасов В. А. Охрана прав граждан в пенсионном обеспечении. Москва : Изд-во МГУ, 1978. С. 40–41.

⁴ Філатова А. В. Регламенты и процедуры в сфере реализации государственного контроля (надзора) : монографія / под ред. Н. М. Кони́на. Саратов : Науч. книга, 2009. С. 92.

⁵ Адміністративне право України : навч. посіб. : у 2 т. [В. В. Галуцько, В. І. Олефір, М. П. Пихтін та ін.] ; за заг. ред. В. В. Галуцька. Херсон : ПАТ «Херсонська міська друкарня», 2011. Т. 1: Загальне адміністративне право. С. 276.

⁶ Ратников В. В. Административная процедура аккредитации в сфере высшего образования : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Челябинск, 2012. С. 11.

процедури здійснення визначених повноважень¹. Також у юридичній літературі адміністративні процедури визначені як порядок діяльності² або послідовно здійснювана діяльність³.

Отже, адміністративні процедури акредитації СЕУ України характеризують:

1) порядок здійснення уповноваженим на те суб'єктом (національним органом України з акредитації) юридично значущих дій, сукупність яких складає юридичний процес акредитації;

2) процедурні вимоги, які пред'являються до вказаних суб'єктів.

Порядок проведення акредитації національним органом України з акредитації (далі — НОУА) визначений нормами Закону України «Про акредитацію органів з оцінки відповідності»⁴ і конкретизований у настанові з управління Національного агентства з акредитації України (далі — НААУ) від 9 лютого 2016 р. Аналіз цих нормативно-правових актів дозволяє виділити такі етапи процедури акредитації ООВ:

1) подання заявки заявником на акредитацію чи розширення сфери акредитації;

2) розгляд документів та інформації, що додається до заявки;

3) формування складу групи аудиторів з акредитації та інформування заявника;

4) проведення аналізу наданої інформації й документації;

5) складання плану та інформування про це заявника;

6) проведення оцінки на місці (далі — ПОМ);

7) аналіз зібраних матеріалів, складання звітів та акта оцінки на місці;

8) оцінювання результатів робіт з акредитації, надання рекомендацій і прийняття рішення⁵.

Отже, підставою для початку здійснення адміністративної процедури акредитації СЕУ України є подання заявки встановленої форми до НААУ разом із необхідним переліком документів, який

¹ Юридическая процессуальная форма: теория и практика / под общ. ред. П. Е. Недбайло, В. М. Горшенева. Москва : Юрид. лит.-ра, 1976. С. 13–14.

² Демський Е. Ф. Адміністративне процесуальне право України : навч. посіб. Київ : Юрінком Інтер, 2008. С. 134–135.

³ Талаліна Э. В., Тихомиров Ю. А. Административные процедуры и право. Журнал российского права. 2002. № 4. С. 4.

⁴ Про акредитацію органів з оцінки відповідності : Закон України від 17.05.2001 р. № 2407–III. *Офіційний вісник України*. 2001. № 24. С. 9. Ст. 1056.

⁵ Порядок акредитації. URL : <http://naau.org.ua/dokumenti-dlya-akreditaciyi/poryadok-akreditaciyi/> (дата звернення 28.06.2019).

формується залежно від типу майбутнього ООВ. Перелік і форми заявочних документів оприлюднені на вебсторінці НААУ¹.

Для акредитації СЕУ згідно з вимогами стандарту ISO/IEC 17025 разом із заявкою подаються такі документи:

1) статутні (Статут і Положення, копії свідоцтв про державну реєстрацію юридичної особи та реєстрацію платника податку на додану вартість);

2) опитувальна анкета, що включає загальні відомості про СЕУ (назва; П. І. Б. відповідальної особи; адреса; форма власності; орган управління тощо); інформацію щодо співпраці з іншими лабораторіями (установами); наявність діючих атестатів акредитації, уповноваження на таке по заявленій сфері робіт в інших системах акредитації; кількість експертних досліджень за напрямками діяльності СЕУ, проведених протягом одного року до оформлення заявки тощо;

3) паспорт СЕУ;

4) проект «Сфери акредитації»;

5) документація системи управління відповідно до ДСТУ ISO/IEC 17025:2017 (перелік документації, повний комплект процедур та інші);

6) дані про місцезнаходження приміщень заявника в місті;

7) план приміщень СЕУ та суміжних приміщень із розташуванням обладнання;

8) копії дипломів або інших документів, що підтверджують кваліфікацію керівника, його заступників і осіб, що мають право підпису протоколів та вірці підписів;

9) копії оригіналів протоколів випробувань (досліджень) за кожним із напрямів діяльності;

10) опитувальний лист, у якому зазначаються: класифікація акредитації (первинна, повторна, розширення сфери тощо); відомості про СЕУ та особу, що склала опитувальний лист; узагальнення сфери акредитації; номер і пункт документа, який реалізує вимоги стандарту ДСТУ ISO/IEC 17025:2017;

11) дані про оцінювання методів випробувань (досліджень).

До заявки та вказаного переліку документів обов'язково додається відповідний супровідний лист, який реєструється в секторі діловодства та архівної справи Управління з планово-організаційної, адміністративної роботи та бухгалтерського обліку НААУ.

Приймання, вхідний контроль і реєстрація заявки проводиться відповідно до методики М-08.08.03, затвердженої наказом НААУ від 31 липня 2014 р. № 185-Я, призначеної для забезпечення результативного й ефективного функціонування процесів, які діють в агентстві.

¹ Подання заявки на акредитацію. URL: <http://naau.org.ua/podannya-zayavky-na-akredytatsiyu/> (дата звернення 28.06.2019).

Після реєстрації зазначений пакет документів спочатку передається на розгляд керівництву НААУ для прийняття рішення, далі до відділу справ з акредитації для подальшого опрацювання в установленому порядку (реєстрації отриманої заявки в паперовому й електронному вигляді, призначення їй порядкового номера та перевірки щодо повноти документів тощо). У разі виявлення недоліків при заповненні заявки або формуванні комплекту документів заявник (відповідальні представники СЕУ) повинен доопрацювати надані матеріали в термін, що не перевищує 120 днів. У разі перевищення терміну заявка анулюється.

Окремо зауважимо, що під час розгляду проекту «Сфери акредитації» СЕУ НААУ здійснює аналіз ресурсів на відповідність стандарту ISO/IEC 17011, у п. 7.3 якого зазначено, що орган акредитації повинен аналізувати свою можливість оцінювати ООБ, який претендує на акредитацію, за умов своєї власної політики, своєї компетенції й наявності відповідних асесорів та експертів¹. У разі відсутності відповідних ресурсів (наприклад, експертів з відповідними технічними знаннями) НААУ має право відмовити СЕУ в здійсненні подальшого процесу акредитації.

Для прийняття рішення по розглядуваній заявці призначається відповідальний (виконавець), який за наслідками перевірки наявності всіх необхідних документів, повноти й достатності в них інформації готує протокол розгляду та проект рішення, правильність оформлення яких перевіряє начальник відділу акредитації. Далі правильність зроблених висновків і проект рішення перевіряється начальником управління акредитації та затверджується першим заступником Голови з питань акредитації НААУ.

Наступним етапом адміністративної процедури акредитації СЕУ України є: формування складу групи аудиторів з акредитації й завчасне про це інформування заявника; складання, перевірка та підписання договору щодо акредитації; складання й узгодження із сформованою групою Програми акредитації; аналіз сформованою групою аудиторів наданої інформації, що міститься в документах.

Начальник управління з акредитації ООБ НААУ після надання йому заявки СЕУ з комплектом документів відділом справ з акредитації, реєстрації та видачі атестатів про акредитацію призначає відповідального виконавця відповідного відділу акредитації та передає документи в паперовому й електронному вигляді керівнику групи аудиторів з

¹ ДСТУ ISO/IEC 17011:2005. Оцінювання відповідності. Загальні вимоги до органів акредитації, що акредитують органи оцінювання відповідності (ISO/IEC 17011:2004, IDT) [Чинний від 2005.04.14]. Вид. офіц. Київ : Держспоживстандарт України, 2006. 18 с.

акредитації, який проводить розподіл обов'язків між членами групи, про що вноситься відповідний запис у Програму акредитації.

Технічний і термінологічний аналіз наданої СЕУ інформації здійснюється групою аудиторів відповідно до затверджених НААУ методик: «Проведення аналізу наданої заявником-лабораторією інформації та документації» М-08.01.09, затвердженої наказом НААУ від 27 січня 2014 р. № 177-Я (при акредитації згідно з вимогами стандарту ISO/IEC 17025) та «Проведення аналізу наданої заявником (органом з сертифікації, органом з інспектування) інформації та документації» М-08.03.11, затвердженої наказом НААУ від 20 червня 2014 р. № 183-Я (при акредитації згідно з вимогами стандарту ISO/IEC 17020). За результатами проведеного аналізу документів складається акт, який надсилається до СЕУ. У разі негативних результатів аналізу заявник повинен доопрацювати документи в термін, що не перевищує 90 днів і надіслати їх на повторний аналіз з укладанням додаткової угоди. У разі перевищення терміну доопрацювання, заявка анулюється.

На підставі акту аналізу групою аудиторів наданої інформації й документації СЕУ (разом із звітами аудиторів з акредитації) відділом акредитації ООВ НААУ готується проект рішення у двох примірниках, які затверджуються Головою НААУ, та разом з актом надсилаються заявнику в одному примірнику (другий примірник залишається в НААУ).

У разі позитивних результатів аналізу групою аудиторів наданої інформації й документації СЕУ наступним етапом адміністративної процедури є ПОМ на підставі відповідного плану, який погоджується із заявником і містить інформацію щодо критеріїв акредитації з урахуванням стандартів, документів ІЛАС/ІАФ/ЕА тощо.

Оцінка на місці проводиться з метою встановлення відповідності СЕУ вимогам акредитації та здійснюється згідно з планом відповідно до методик «Проведення оцінки лабораторії на місці» М-08.01.14, затвердженої наказом НААУ від 17 жовтня 2014 р. № 189-Я (при акредитації згідно з вимогами стандарту ISO/IEC 17025) та «Проведення оцінки на місці органів з сертифікації та органів з інспектування» М-08.03.15, затвердженої наказом НААУ від 7 липня 2014 р. № 184-Я (при акредитації згідно з вимогами стандарту ISO/IEC 17020).

Основні етапи оцінки на місці: проведення попередньої наради з керівництвом СЕУ; огляд, збирання доказів і спостереження під час оцінки для отримання об'єктивних відомостей щодо відповідності СЕУ критеріям акредитації; аналіз зібраних об'єктивних відомостей і визначення відповідності (невідповідності) СЕУ критеріям акредитації; проведення підсумкової наради з керівництвом СЕУ щодо обговорення

результатів оцінки та складання й підписання протоколу наради із визначенням термінів усунення виявлених невідповідностей¹.

Під час проведення попередньої наради, яка проводиться й протоколюється з реєструванням присутніх (у 2-х примірниках): здійснюється представлення керівництву СЕУ членів групи аудиторів з акредитації їх керівником, налагодження офіційних контактів, огляд обсягу й завдань оцінки та коротке ознайомлення з відповідними методами, звітування тощо; доводиться до відповідальних представників СЕУ інформація щодо умов, за якими можливо припинення оцінки, порядок подання апеляцій стосовно проведення або висновків з оцінки; узгоджуються питання щодо предмета конфіденційності, Плану оцінки, дати й часу підсумкової наради та в разі необхідності проміжних нарад; керівник групи аудиторів інформує СЕУ щодо терміну заповнення відповідних форм моніторингу та опитувального листа (не пізніше п'яти днів після отримання від НААУ рішення за результатами оцінки); проводиться інструктаж членів групи аудиторів уповноваженою особою СЕУ щодо правил безпеки.

При акредитації СЕУ згідно з вимогами стандарту ISO/IEC 17025 оцінюється функціонування СУ як із позиції політики, так і її практичного застосування, наявності основних елементів, відображених у ДСТУ ISO/IEC 17025:2017, та практичне виконання технічних вимог і методів експертних досліджень.

З метою забезпечення збору достатньої кількості об'єктивних спостережень і доказів щодо відповідності діяльності СЕУ вимогам акредитації, керівник групи аудиторів здійснює постійний контроль за їх роботою та корегує джерела отримання інформації, які можуть уключати: безпосереднє спостереження за діяльністю, умовами роботи та робочим середовищем СЕУ; аналіз робочих документів (наказів, посадових інструкцій, процедур, планів, записів щодо персоналу тощо); аналіз робочих записів (протоколів експертних досліджень, засідань, звітів щодо моніторингу тощо); вебсайту СЕУ та аналітичних баз даних.

При акредитації СЕУ згідно з вимогами стандарту ISO/IEC 17020, повинні бути використані схеми з ОВ, визначені таким загальним документом як «Критерії оцінювання та прийняття схем оцінки відповідності» ЗД-08.08.29, затвердженого наказом НААУ від 20 червня 2014 р. № 183–Я. Перевіряється конкретне посилання в документах СЕУ. Джерела інформації визначені в стандарті ISO 19011:2011, в підп. 6.4.6 якого зазначено, що під час проведення аудиту інформація, що відноситься до цілей аудиту, сфери та критеріїв аудиту, включаючи

¹ Методика «Проведення оцінки лабораторій на місці» : наказ Нац. агентства з акредитації України від 17.10.2014 р. № 189–Я. URL : https://naau.org.ua/files/Methodiki/M-08_01_14.pdf (дата звернення 28.06.2019).

інформацію, що стосується взаємодії між підрозділами, діяльності та процесів, повинна бути зібрана шляхом необхідних вибірок і верифікована. На підтвердження аудиту треба брати тільки ту інформацію, яка може бути верифікована. Свідчення аудиту повинні бути зареєстровані. Якщо під час збору свідчень групі з аудиту стануть відомі будь-які нові або змінені ризики, їх слід розглянути та вжити відповідні заходи¹.

Результати спостережень, зроблені під час оцінки, заслуховуються на підсумковій нараді, на якій повинні бути присутні члени групи аудиторів, представники СЕУ та, за бажанням, інші зацікавлені сторони.

Один екземпляр протоколу підсумкової наради, який містить висновки групи за результатами оцінки разом із протоколами невідповідностей, залишається в СЕУ.

При виявленні в ході оцінки невідповідностей, оформлених групою аудиторів відповідним Протоколом, СЕУ пропонується проведення коригувань з метою їх усунення в термін 3 місяці з дати закінчення оцінки. Також впродовж трьох робочих днів керівник групи аудиторів оформлює та подає до НААУ інформацію за формою службової записки про встановлені під час оцінки СЕУ невідповідності. Корегувальні дії та інша доречна інформація, яка могла б допомогти при визначенні відповідності вимогам і компетентності СЕУ, надається групі аудиторів у задокументованому вигляді як підтвердження усунення невідповідностей, після чого проводиться повна або часткова додаткова (повторна) оцінка на місці протягом не більше ніж 2 робочих дні. Максимальна можлива кількість повторних оцінок СЕУ на місці становить не більше двох.

Керівник групи аудиторів з акредитації після складання та подання членами звітів ПОМ (на паперових і електронних носіях) у термін, який не повинен перевищувати 10 робочих днів, складає відповідний акт про ПОМ, який разом із звітами надається НААУ у термін, який не повинен перевищувати 14 робочих днів із дати закінчення оцінки.

Під час оцінювання результатів робіт з акредитації СЕУ, у разі виникнення необхідності (наприклад, у разі різних тлумачень тощо) НААУ може звернутися для обговорення та розгляду до Президії ТКА (далі — ПТКА), який надає фахівця у відповідній сфері для проведення такої роботи. Результати процесу оцінювання робіт з акредитації представником ПТКА оформлюються у вигляді рекомендації за затвердженою формою НААУ.

¹ ISO 19011:2011. Guidelines for auditing management systems. Valid from 2011–11–15. Geneva : ISO, 2011. 44 p.

До прийняття рішення після отримання акта про ПОМ, усього комплексу документів та у разі необхідності рекомендацій ПТКА залучаються:

- 1) відповідальний виконавець, який перевіряє комплектність справи, правильність записів (наявність дат і підписів);
- 2) начальник відділу, який перевіряє повноту й виконання програми оцінювання та усіх аспектів акредитації СЕУ (у тому числі спостереження, критерії акредитації, використання відповідних рекомендацій ЕА/ILAC/IAF), виявлені невідповідності та коригувальні дії;
- 3) начальник управління акредитації, який несе відповідальність за правильність оформлення проекту рішення щодо надання акредитації. Також він відповідає за презентацію справи голові для остаточного висновку;
- 4) перший заступник голови з питань акредитації, який несе відповідальність за перевірку правильності зроблених рекомендацій і висновків¹.

Остаточне рішення приймається й затверджується відповідно до чинного законодавства України головою НААУ, після якого: оформлюється та видається атестат про акредитацію терміном дії 5 років; відомості про СЕУ заносяться до Реєстру акредитованих ООВ; укладається Генеральна угода між НААУ й СЕУ, яка містить їх права та обов'язки.

Після проведення акредитації СЕУ й отримання відповідного атестата до адміністративних процедур також належать: проведення моніторингу шляхом здійснення нагляду та позачергових оцінок за діяльністю акредитованих СЕУ; розширення або обмеження сфери акредитації; тимчасове зупинення дії або скасування атестата про акредитацію.

Нагляд завжди передбачає ПОМ, термін якого визначається планом перевірки. На періодичність планових наглядів не впливає кількість проведених позачергових оцінок СЕУ, які в разі необхідності здійснюються після розгляду НААУ звернень або скарг, пов'язаних із діяльністю акредитованої СЕУ, які надійшли у встановленому законодавством порядку, а також за дорученням центральних органів виконавчої влади, вимог державних контролюючих та правоохоронних органів, обов'язкових до виконання згідно з чинним законодавством, відповідно до методики «Організація та проведення моніторингу шляхом здійснення позачергової оцінки»².

¹ Порядок акредитації. URL : <http://naau.org.ua/dokumenti-dlya-akreditaciyi/poryadok-akreditaciyi/> (дата звернення 28.06.2019).

² Методика «Організація та проведення моніторингу шляхом здійснення позачергової оцінки» М-08.00.19, редакція 08 від 17.05.2018. URL : <http://naau.org.ua/>

Відповідно до затвердженого НААУ порядку акредитації повторна оцінка здійснюється кожні 5 років. Із метою проведення моніторингу шляхом повторних оцінок СЕУ повинен подати в термін, не пізніше ніж за 6 місяців до закінчення терміну дію атестата про акредитацію, комплект документів на паперових і електронних носіях. Якщо СЕУ не звернувся до НААУ із заявкою на повторну акредитацію в зазначений термін, процедура оцінки повинна бути виконана відповідно до вимог первинної оцінки¹.

Проведення моніторингу НААУ (за необхідності із залученням фахівців інших організацій) здійснюється:

— за діяльністю акредитованих СЕУ згідно з вимогами стандарту ISO/IEC 17025 відповідно до методики «Організація та проведення моніторингу шляхом здійснення нагляду за акредитованими лабораторіями і позачергових оцінок» (М-08.01.12), яка розроблена з урахуванням вимог Закону України «Про акредитацію органів з оцінки відповідності», ISO/IEC 17011 та спеціального документа ЕА–3/09 «Surveillance and Reassessment of accredited organizations» із метою постійної відповідності, що встановленні під час акредитації;

— за діяльністю акредитованих СЕУ згідно з вимогами стандарту ISO/IEC 17020 відповідно до методики «Організація та проведення моніторингу шляхом здійснення нагляду за акредитованими органами з сертифікації, органами з інспектування і позачергових оцінок» (М-08.03.13), яка розроблена з урахуванням вимог Закону України «Про акредитацію органів з оцінки відповідності» та вимог європейських і міжнародних документів (ISO/IEC 17011:2004, IAF/ILAC-A4:2004, IAF/ILAC A5:11/2013, IAF GD 5:2006, IAF GD 24:2009 та ЕА–3/09).

Процес проведення моніторингу шляхом здійснення нагляду й моніторингу за допомогою проведення позачергової оцінки за діяльністю акредитованих НААУ випробувальних і калібрувальних лабораторій на відповідність вимогам ДСТУ ISO/IEC 17025:2017 відповідно до ст. 11 Закону України «Про акредитацію органів з оцінки відповідності» здійснюється в такій послідовності: 1. Планування нагляду. 2. Складання й затвердження графіку нагляду. 3. Аналіз документів СЕУ, яка підлягає нагляду та результатів попередніх оцінок. 4. Розроблення програми оцінки. 5. Формування складу групи аудиторів з акредитації. 6. Укладання договорів з СЕУ та аудиторами. 7. Складання плану оцінки та інформування СЕУ. 8. План оцінки складається на підставі розробленої й затвердженої програми нагляду. 9. Підписання договору та

wp-content/uploads/2014/04/M-08.00.19_red_06_Monitoring_COOV.pdf. (дата звернення 28.06.2019).

¹ Порядок акредитації. URL : <http://naau.org.ua/dokumenti-dlya-akreditaciyi/poryadok-akreditaciyi/> (дата звернення 28.06.2019).

ПОМ (спостереження). 10. Аналіз зібраних матеріалів, оцінювання результатів оцінки. 11. Прийняття керівництвом НААУ рішень та інформування про результати оцінки СЕУ.

У разі встановлення під час нагляду фактів невідповідності критеріям акредитації, НААУ має право вимагати від СЕУ впровадження коригувальних заходів (термін усунення становить 1 місяць після завершення оцінки на місці). Крім того, у разі встановлених і не усунених СЕУ невідповідностей вимогам щодо компетенції у певній сфері акредитації, НААУ має право обмежити сферу.

СЕУ має право подати заявку на розширення сфери акредитації, рішення по якій приймається НААУ після проведення заходів перевірки компетентності ООВ.

Проведення НААУ позачергової оцінки акредитованих СЕУ здійснюється при надходженні звернень і скарг, поданих у встановлених законодавством випадках, пов'язаних із діяльністю акредитованих лабораторій та виявленими порушеннями вимог з акредитації. При відсутності доказів попереднього звернення, у разі прийнятності, НААУ письмово пропонує заявникові з порушеного питання звернутись безпосередньо до лабораторії, за винятком розгляду запитів (звернень) народних депутатів України, вимог правоохоронних і державних контролюючих органів. Адже позачергова оцінка може здійснюватися у разі надходження до НААУ звернень центральних органів виконавчої влади, вимог державних контролюючих і правоохоронних органів, якими встановлено факт чи наявна інформація про вчинення СЕУ грубих порушень своїх обов'язків (п. 1.2 Методики «Організація та проведення моніторингу шляхом здійснення позачергової оцінки»¹).

Проведення НААУ позачергової оцінки акредитованих СЕУ проводиться за аналогічною процедурі нагляду послідовністю, крім двох перших етапів, якими є розгляд звернення або скарги та складання наказу про проведення відповідної оцінки в результаті позитивного розгляду звернень або скарг НААУ. У деяких випадках йдеться про тимчасове зупинення (скасування) атестата про акредитацію. При потребі як спостерігачів у межах своїх повноважень до проведення позачергової оцінки можуть залучатися представники місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, правоохоронних органів, інших органів контролю за їх згодою.

Із метою перевірки фактів, які призвели до порушення та стали підставою для проведення нагляду СЕУ, програма цього заходу містить лише вимоги розділів нормативних документів, які необхідно перевірити.

¹ Методика «Організація та проведення моніторингу шляхом здійснення позачергової оцінки» М-08.00.19, редакція 08 від 17.05.2018. URL : http://naau.org.ua/wp-content/uploads/2014/04/M-08.00.19_red_06_Monitoring_COOV.pdf (дата звернення 28.06.2019).

У разі недопущення СЕУ членів групи аудиторів до проведення позачергової оцінки на місці або відмова уповноваженого представника СЕУ від підпису відповідних документів, оформлених групою, керівником перевірки фіксується даний факт у протоколі попередньої наради, яка підписується всіма членами групи аудиторів. Також члени групи аудиторів мають право фіксувати процес проведення позачергової оцінки на місці чи кожен окрему дію засобами аудіо- та відеотехніки, не перешкоджаючи проведенню такої перевірки.

Керівник групи аудиторів з акредитації після складання й подання членами звітів у термін, який не повинен перевищувати 2-х робочих днів, складає відповідний акт про проведення позачергової оцінки на місці, який разом з комплектом документів надається НААУ у термін, який не повинен перевищувати 3-х робочих днів із дати завершення оцінки.

У разі підготовки негативного рішення, дані питання розглядаються відповідною комісією, за висновками якої Голова НААУ приймає остаточне рішення. При затвердженні Головою негативного висновку та враховуючи рішення за результатами розгляду звернень (скарг), відділом справ з акредитації, реєстрації та видачі атестатів про акредитацію вноситься відповідна інформація до Реєстру акредитованих ООВ, про що в письмовій формі інформується скаржник (у деяких випадках, за рішенням НААУ зацікавлені сторони). Також ця інформація розміщується на офіційному сайті НААУ.

При виявленні грубих порушень критеріям акредитації (наприклад, виявлення й не усунення СЕУ невідповідностей, неправильного використання знаку акредитації, недопущення СЕУ членів групи аудиторів до проведення позачергової оцінки на місці, негативний результат розгляду звернень (скарг) на СЕУ тощо) НААУ приймає рішення про тимчасове зупинення атестата про акредитацію терміном на 1 рік. При тимчасовому зупиненні СЕУ забороняється виконувати роботи у сфері його діяльності з посиланням на національний знак акредитації. Якщо СЕУ не здійснює усунення невідповідностей протягом терміну рішення про зупинення атестата, він скасовується без можливості його поновлення.

Загальний алгоритм адміністративних процедур акредитації СЕУ України наведено на рис. 1.

Висновки. Отже, адміністративні процедури акредитації СЕУ України характеризують: 1) порядок здійснення уповноваженим на те суб'єктом (НОУА) юридично значущих дій, сукупність яких складає юридичний процес акредитації; 2) процедурні вимоги, які пред'являються до вказаних суб'єктів. Крім адміністративної процедури акредитації СЕУ України, провідне значення для діяльності з оцінки відповідності має проведення моніторингу акредитованих СЕУ України шляхом нагляду та повторних оцінок.

Рис. 1. Загальний алгоритм адміністративних процедур акредитації СЕУ України

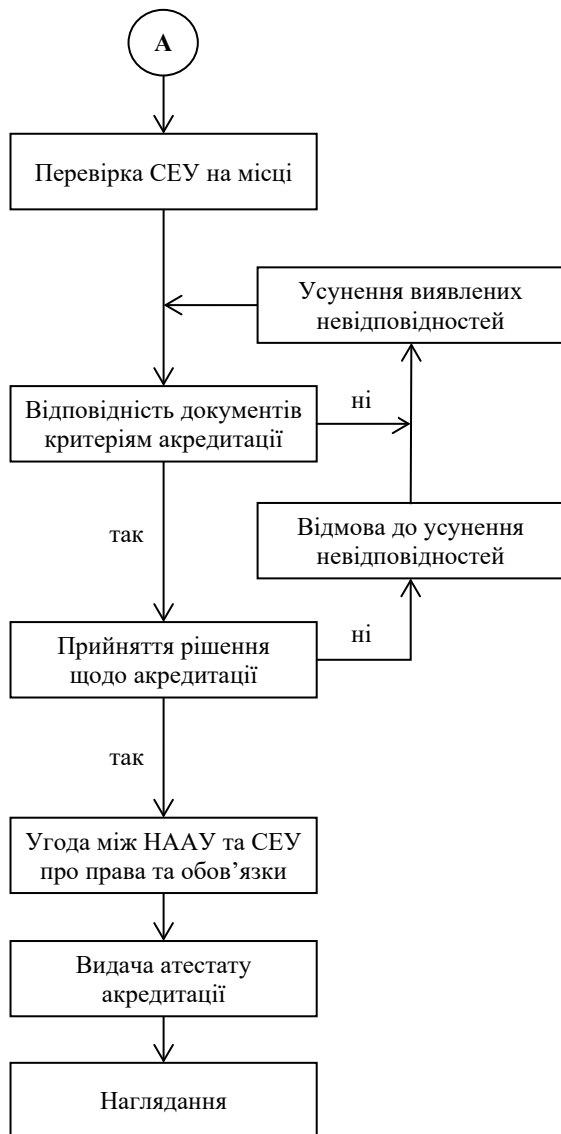

Рис. 1 (Продовж.). Загальний алгоритм адміністративних процедур акредитації СЕУ України

References

- Administratyvna protsedura ta administratyvni posluhy* (2003). Zarubizhnyi dosvid i propozytsii dlia Ukrainy / avtor-uporiadnyk V. P. Tymoshchuk. Kyiv: Fakt [in Ukrainian].
- Administratyvne pravo Ukrainy* : navch. posib. : u 2 t. (2011) [V. V. Halunko, V. I. Olefir, M. P. Pykhtin ta in.]; za zah. red. V. V. Halunka. Kherson: Khersonska miska drukarnia. T. 1: Zahalne administratyvne pravo. [in Ukrainian].
- Administratyvne pravo Ukrainy* (2004). Akademichnyi kurs: pidruchnyk. U 2 t. / red. Kolehiiia: V. B. Averianov (holova). Kyiv. Yuryd. Dumka. T. 1. Zahalna chastyna [in Ukrainian].
- Admystryatyvnoe pravo: uchebnyk [dlia vuzov]* (2007). / D. N. Bakhrakh, B. V. Rossynskiy, Yu. N. Starylov. 3-e yzd., peresmotr. y dop. Moskva: Norma [in Russian].
- Bandurka, O. M., Tyshchenko, M. M. (2002). *Administratyvnyi protses: pidruchnyk dlia vyshchyykh Navchalnykh zakladiv*. Kyiv: Litera LTD [in Ukrainian].
- Demskiy, E. F. (2008). *Administratyvne protsesualne pravo Ukrainy: Navchalnyi posibnyk dlia vuziv*. Kyiv: Yurinkom Inter [in Ukrainian].
- DSTU ISO/IEC 17011:2005*. (2006). Otsiniuvannia vidpovidnosti. Zahalni vymohy do orhaniv akredytatsii, shcho akredytuuiut orhany otsiniuvannia vidpovidnosti (ISO/IEC 17011:2004, IDT) [Chynnyi vid 2005–04–14]. Vyd. ofits. Kyiv: Derzhspozhyvstandart Ukrainy [in Ukrainian].
- Fylatova, A. V. (2009). *Rehlamenty y protsedury v sfere realizatsyy hosudarstvennoho kontroliia (nadzora)* : monohrafiia / pod red. N. M. Konyina. Saratov : Nauch. knyha, 2009. [in Russian].
- Halitsyna, N. V. (2010). Administratyvna protsedura yak instytut administratyvnoho protsesu. *Forum prava*. 2010. № 4. 163–177 [in Ukrainian].
- ISO 19011:2011* (2011) Guidelines for auditing management systems. Valid from 2011–11–15. Geneva: ISO [in English].
- Khosha, V. V. (2017). *Administratyvno-pravove zabezpechennia akredytatsii sudovokspertnykh ustanov Ukrainy*: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk. Kharkiv. [in Ukrainian].
- Kuzmenko, O. V. (2005). *Teoretychni zasady administratyvnoho protsesu: monohrafiia*. Kyiv: Atika [in Ukrainian].
- Kuzmenko, O. V. (2006). *Administratyvnyi protses u paradyhmi prava*: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk. Kyiv. [in Ukrainian].
- Lahoda, O. S. (2007). *Administratyvna protsedura: teoriia ta praktyka zastosuvannia*: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk. Irpin [in Ukrainian].
- Metodyka «Orhanizatsiia ta provedennia monitorynhu shliakhom zdiisnennia pozacherhovoï otsinky»* M-08.00.19, redaktsiia 08 vid 17.05.2018. URL: http://naau.org.ua/wp-content/uploads/2014/04/M-08.00.19_red_06_Monitoring_COOV.pdf [in Ukrainian].
- Metodyka «Provedennia otsinky laboratorii Na mistsi»*: Nakaz Nats. ahentstva z akredytatsii Ukrainy vid 17.10.2014 r. № 189–Ya. URL: https://naau.org.ua/files/Metodiki/M-08_01_14.pdf [in Ukrainian].
- Mykolenko, O. I. (2011). *Mistse administratyvnoho protsedurnoho prava v systemi yurydychnykh znan ta systemi prava Ukrainy*: dys. ... kand. yuryd. nauk. Zaporizhzhia [in Ukrainian].
- Podannia zaiavky na akredytatsiiu*. URL: <http://naau.org.ua/podannya-zayavky-na-akredytatsiyu/> [in Ukrainian].

- Poriadok akredytatsii*. URL: <http://naau.org.ua/dokumenti-dlya-akreditaciyi/poryadok-akreditaciyi/> [in Ukrainian].
- Pro akredytatsiiu orhaniv z otsinky vidpovidnosti: Zakon Ukrainy vid 17.05.2001 r. № 2407–III. Ofitsiyni visnyk Ukrainy*. 2001. № 24. S. 9. St. 1056 [in Ukrainian].
- Ratnykov, V. V. (2012). *Admynstratyvnaia protsedura akkredytatsyy v sfere vyssheho obrazovaniya* : avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk : Cheliabynsk. [in Russian].
- Shkarupa, V. K., Lahoda, O. S. (2006). Administratyvna protsedura, yii znachennia ta mistse v administratyvno-protseusalnii diialnosti. *Pravo Ukrainy*. № 4. 12–14 [in Ukrainian].
- Talapyna, E. V., Tykhomirov, Yu. A. (2002). Admynstratyvnye protsedury y pravo. *Zhurnal rossyiskoho prava*. № 4. 4 [in Russian].
- Tarasov, V. A. (1978). *Okhrana prav hrazhdan v pensyonno obespechenyy*. Moskva: Yzd-vo MNU. 40–41 [in Russian].
- Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy* (2005) / uklad. i holov. red. V T. Busel. Kyiv, Irpin : Perun. 1179 [in Ukrainian].
- Yurydycheskaia protseusualnaia forma: teoriya y praktyka* (1976) / pod obshch. red. P. E. Nedbailo, V. M. Horsheneva. Moskva: Yuryd. lyt-ra. 13–14 [in Russian].

В. В. Хоша

**ОПРЕДЕЛЕНИЕ АДМИНИСТРАТИВНЫХ ПРОЦЕДУР
АККРЕДИТАЦИИ СУДЕБНО-ЭКСПЕРТНЫХ
УЧРЕЖДЕНИЙ УКРАИНЫ**

Судебно-экспертные учреждения являются частью соответствующей системы и способствуют установлению объективной истины по делам о нарушении норм права, обеспечению прав и свобод участников процесса через объективное и справедливое судопроизводство или объективное основание для оценки результатов органов досудебного расследования. Кроме выполнения указанных задач, судебно-экспертные учреждения в Украине имеют ряд необходимых условий для осуществления деятельности по оценке соответствия, а потому при некоторых преобразованиях системы управления, технических и других усовершенствований на соответствие требованиям национальных стандартов, гармонизированных с соответствующими международными и европейскими стандартами в области оценки соответствия, государственные специализированные учреждения могут быть аккредитованы на соответствие требований стандарта ISO/IEC 17025 (а также ISO/IEC 17020) и осуществлять деятельность по оценке соответствия в определенной отрасли.

Статья посвящена определению административных процедур аккредитации судебно-экспертных учреждений Украины. Акцентируется внимание на понимании сути административных процедур и их места в процессе аккредитации органов по оценке соответствия. Автором проанализированы научные подходы к рассмотрению вопроса классификации категории «административная процедура».

По результатам проведенного исследования можно констатировать, что административные процедуры аккредитации судебно-экспертных учреждений Украины характеризуют порядок осуществления уполномоченным на то субъектом (национальным органом Украины по аккредитации) юридически значимых действий, совокупность которых составляет юридический процесс аккредитации; процедурные требования, предъявляемые к указанным субъектами.

Ключевые слова: аккредитация, оценка соответствия, судебно-экспертные учреждения, административные процедуры.

V. Khosha

DETERMINATION OF ADMINISTRATIVE PROCEDURES FOR FORENSIC SCIENCE ACCREDITATION

With the declaration of independence of Ukraine, a new stage of the state has begun, accompanied by radical changes in all areas of public life. A person, his life and health, honor and dignity, integrity and security are determined by the highest social value. Therefore, the main duty of the state proclaims the assertion and protection of human rights and freedoms, for which a whole mechanism is created and functioning, each of which elements performs separate tasks in order to achieve a common goal. Forensic institutions are part of the relevant system and contribute to the establishment of objective truth in cases of violation of law, the rights and freedoms of participants in the process through an objective and fair trial or an objective basis for evaluating the results of pre-trial investigation bodies. In addition to performing these tasks, forensic institutions in Ukraine have a number of necessary conditions for carrying out conformity assessment activities, and therefore, with some transformations of the management system, technical and other improvements to meet the requirements of national standards, harmonized with relevant international and European standards in the field of assessment compliance, state specialized agencies can be accredited for compliance with the requirements of the standard ISO/IEC 17025 (as well as ISO/IEC 17020) and carry out conformity assessment activities in a specific industry.

The article is devoted to the definition of administrative procedures for the accreditation of forensic institutions of Ukraine. Attention is focused on understanding the essence of administrative procedure and their place in the process of accreditation of conformity assessment bodies. The author analyzes the scientific approaches to considering the classification of the category “administrative procedure”.

According to the results of the study, it can be stated that the administrative procedures for the accreditation of forensic institutions of Ukraine characterizes the procedure for authorized entities (national accreditation body of Ukraine) to carry out legally significant actions, the totality of which constitutes the legal process of accreditation; procedural requirements for these entities.

Keywords: accreditation, conformity assessment, forensic institutions, administrative procedures.

Надійшла до редколегії 28.06.2019